

МОНІТОРИНГ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

А. О. Соколова, к.е.н., доцент,
Н.А. Гонта

Волинська державна сільськогосподарська дослідна
станція Інституту картоплярства НААН

Продовольча безпека держави забезпечується за рахунок гарантування продовольчої безпеки в кожному її регіоні, що обумовлено особливістю природно-кліматичних умов, рівнем виробничо-економічного розвитку окремих територій, соціально-демографічною ситуацією тощо. Забезпечення продовольчої безпеки саме на регіональному рівні зумовлено тим, що: *по-перше*, про забезпечення продовольчої безпеки держави можна говорити лише тоді, коли досягається продовольче забезпечення усіх без винятку регіонів; *по-друге*, територія країни характеризується значними обсягами та різноманітністю природно-кліматичних умов; *по-третє*, середні значення коефіцієнтів, що характеризують продовольчу безпеку держави не відображають реальну ситуацію в регіонах; *по-четверте*, існує значна диференціація регіонів за рівнем споживання продуктів харчування, що зумовлено нерівномірністю доходів різних верств населення, його поляризацією за рівнем економічної та фізичної доступності харчових продуктів [6].

Продовольче самозабезпечення населення передбачає задоволення основної частини потреб у продуктах харчування за рахунок внутрішнього виробництва, яке зумовлює незалежність держави та регіонів у задоволенні вище вказаних потреб. Тому, системоутворюючим чинником у формуванні продовольчої безпеки є аграрний сектор, з яким тісно пов'язані підсистеми збуту й розподілу, забезпечення резервів продовольства та споживання продуктів харчування. У всеукраїнському територіальному поділі праці Волинська область визнана як аграрно-індустріальний регіон з розвинутим багатогалузевим сільським господарством. Основні напрями виробництва в галузі рослинництва – це вирощування зернових, цукрових буряків, ріпаку, картоплі. Основними виробничими напрямками галузі тваринництва є виробництво молока, м'яса ВРХ та свинини. Волинська область займає лише 3,3% території України, проте за виробництвом сільськогосподарських культур Волинь займає 1 місце у виробництві вівса, 4 – жита, 5 – ярої пшениці, 8 – картоплі та ріпаку та 9 – у виробництві цукрових буряків.

Волинські агротоваровиробники посідають 8 місце в Україні за кількістю утримуваних корів та птиці, 10 місце за кількістю свиней та 12 – за кількістю ВРХ [3]. В табл. 1 наведено основні показники, які характеризують рівень споживання окремих продуктів харчування населенням Волинської області у 2013-2017 рр.

Табл. 1 Динаміка фонду споживання окремих продуктів харчування населенням Волинської області, тис. т

Види продуктів	Роки					2017 р. до 2013 р., +,-
	2013	2014	2015	2016	2017	
Хлібні продукти	130,1	122,3	115,7	112,9	107,6	-22,5
Картопля	179,6	190,7	185,5	190,7	191,2	11,6
Овочі та баштанні	167,7	158,5	160,2	162,0	161,5	-6,2
Плодові, ягідні та виноград	49,2	48,5	45,8	42,1	43,8	-5,4
Цукор	43,5	42,5	42,1	36,5	31,7	-11,8
Олія	14,5	13,8	13,1	12,4	11,6	-2,9
М'ясо та м'ясопродукти	54,7	54,7	52,5	52,5	53,7	-1,0
Молоко та молочні продукти	251,9	244,9	230,8	218,8	218,4	-33,5
Яйця	297,6	300,1	285,4	265,9	277,2	-20,4
Риба та рибні продукти	13,3	11,3	8,0	9,1	10,6	-2,7

Джерело: розраховано за даними [5].

Фонд споживання внутрішнього ринку розраховується як добуток річного середньодушового споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення області, і є важливою складовою для складання балансів попиту і пропозиції та визначення продовольчої незалежності за окремим продуктом. Фактичне споживання волинськими жителями такої продовольчої групи як «картопля» щороку зростає та перевищує раціональну норму, що є свідченням незбалансованості харчування населення області, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів харчування. Як відмічає Пасхавер Б. Й., неможливі верстви населення за рахунок вищої питомої ваги самозабезпечення, а також через купівлю дешевих

продовольчих енергоносіїв зменшують своє відставання від більш забезпечених за енергетичною цінністю харчування [4].

В контексті даного дослідження справедливим є твердження Гасухи Л.О., яка зазначає, що під час формування регіональної політики продовольчої безпеки, механізм продовольчого убезпечення регіону потрібно реалізувати в напрямі забезпечення достатнього обсягу продуктів харчування належної якості, необхідного для задоволення потреб населення регіону та їх доступності для харчування всіх верств населення [2].

Незважаючи на певні покращення у продовольчому забезпеченні населення Волинської області, воно на сьогодні не відповідає світовим нормам. Так, Український науково-дослідний інститут харчування рекомендує як раціональну норму душевого споживання м'яса, включаючи м'ясопродукти, 83 кг на рік. За фактичного споживання у 2017 р. 51,6 кг м'яса та м'ясопродуктів, згадана норма досягається лише на 62,2 % рис. 1.

Рис. 1 Споживання основних продуктів харчування у розрахунку на 1 жителя в 2017 р., кг

Джерело: побудовано за даними [5]

Відомо, що недостатнє харчування, дієтична незбалансованість харчування населення сприяють зростанню захворюваності і є серйозною проблемою не лише для Волинської області, а й для України в цілому. Середньодобове споживання однією особою основних мікро- та макроелементів у складі продуктів харчування розраховано на підставі норм вмісту калорій, протеїну, жирів, мікроелементів в кілограмі відповідних продуктів, визначених НДІ гігієни харчування Міністерства охорони здоров'я України (табл. 2).

Табл. 2 – Середньодобове споживання населенням Волинської області основних мікро- та макроелементів у складі продуктів харчування, у розрахунку на одного жителя

Показники поживності	Роки					2017 р. до 2013 р., +/-
	2013	2014	2015	2016	2017	
Калорійність, ккал	3217	3115	2981	2863	2774	-443
Протеїн, г	87,7	107,5	88,1	86,7	86,7	-1,0
Жири, г	101,7	98,7	94,0	90,9	89,8	-11,9
Кальцій, мг	1027,2	988,4	939,2	902,6	900,7	-126,5
Залізо, мг	22,9	22,2	21,3	21,0	20,8	-2,1
Аскорбінова кислота, мг	141,0	140,4	137,9	139,2	140,5	-0,5
<u>Довідково:</u> в Україні: калорійність, ккал	2969	2939	2799	2742	2707	-262

Джерело: розраховано за даними [5, с. 164].

У 2017 р. середньодобова поживність раціону жителя Волинської області становила 2774 ккал, що на 443 ккал менше рівня 2013 р., проте на 274 ккал перевищує граничний критерій (2500 ккал). За результатами проведеного дослідження встановлено, що за останні 10 років калорійність споживання продукції тваринного походження скоротилася на 15,4 %, рослинного походження – на 13,9 відсотка. При цьому, у 2017 р., як і у попередні роки, основну частину калорій волиняни споживали разом із продукцією рослинного походження. Натомість лише 26,8 % середньодобового раціону забезпечували за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за встановлений пороговий критерій (55 %).

За результатами моніторингу продовольчого забезпечення населення Волинської області встановлено, що особливістю сучасного стану продовольчої безпеки в регіоні є орієнтація на глобальні тенденції функціонування продовольчого ринку, а також адаптація до реалій внутрішнього ринку. За прогнозами вчених ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» найближчими роками внутрішній продовольчий ринок зростатиме високими темпами і його роль у макроекономічному розвитку підвищиться. Але у більш віддаленому майбутньому частка продовольчих споживчих витрат повинна скорочуватися. Тому, стратегічною метою підвищення місткості національного продовольчого ринку є досягнення

раціональних норм здорового харчування всіма верствами населення України, що вимагає збільшення витрат на харчування на 40 % [1]. Отже, досягнення продовольчої безпеки вбачається можливим за умови системного підходу, при якому політика аграрного та сільського розвитку має охоплювати не лише аграрний сектор, а й забезпечення належних умов та рівня життя сільського населення.

Список літератури

1. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки : наукова доповідь; за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О. М., д-ра екон. наук Шубравської О. В. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2018. 152 с.
2. Гасуха Л.О. Механізм забезпечення продовольчої безпеки регіону : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 352 с.
3. Горбенко Ю. М. Волинь аграрна: як завершився 2018 рік та чого очікувати у 2019. URL : <http://agrovolyv.gov.ua/news/volvn-agrarna-vak-zavershivsya-2018-rik-ta-chogo-ochikuvatv-u-2019-foto>. (дата звернення: 20.02.2019).
4. Пасхавер Б. Й. Продовольче самозабезпечення населення України. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 5-11.
5. Сільське господарство Волині – 2017 : стат. зб. ; за ред. В. Ю. Науменка. Луцьк : Голов. управ. статистики у Волинській області, 2018. 222 с.
6. Соціально-економічні проблеми розвитку сільських територій: регіональний аспект: кол. монографія / В. І. Ткачук, А. О. Соколова, О. В. Голій та ін.; за ред. В. І. Ткачука. Житомир : ПП «Рута», 2014. 356 с.